कुल प्रश्नों की संख्या : 42 | कुल पृष्ठों की संख्या : 08

Total No. of Questions: 42 | Total No. of Pages: 08

हाई स्कूल परीक्षा, दिसम्बर – 2017

209

विषय : संस्कृतम्

Subject: SANSKRIT

समय : 03 घण्टे | पूर्णांका : 100

Time: 03 Hours | Maximum Marks: 100

निर्देशाः

(1) सर्वे प्रश्नाः अनिवार्याः सन्ति।

(2) प्रश्नानाम् सम्मुखे अङ्काः दत्ताः।

प्र.1 कृष्णः कं जघान? (1)

(क) महिषासुरम्

(ख) मारीचम्

(ग) कंसम्

(घ) घटोत्कचम्

प्र.2 'आर्यभटीयम्' इति ग्रन्थस्य लेखकः कः? (1)

(क) आर्यभटः

(ख) वेदव्यासः

(ग) भास्कराचार्यः

(घ) कालिदासः

प्र.3 "मातुराज्ञा गरीयसी" इति पाठे कस्याः आज्ञा गरीयसी? (1)

(क) भगिन्याः

(ख) मातुः

(ग) सर्वस्याः

(घ) सीतायाः

mpcareer.in

प्र.4 स्नानम् कदा करणीयम्? (1)

(क) प्रातः

(ख) सांयः

(ग) मदयान्हे

(घ) रात्रौ

प्र.5 'गीतामृतम्' इति पाठे अहिंसा कीदृशः तपः अस्ति? (1)

(क) वाङ.मयम्

(ख) मानसम्

(ग) वेदमयम्

(घ) शारीरम्

प्र.6 ''स्वस्ति पन्थामनुचरेम'' इति पाठे भ्राता कं प्रति द्वेषं न कुर्यात्? (1)

(क) पितरम्

(ख) मातरम्

(ग) भ्रातरम्

(घ) मित्रम्

प्र.7 'एकस्य' इति पदे का विभक्तिः? (1)

(क) द्वितीया

(ख) षष्ठी

(ग) प्रथमा

(घ) तृतीया

प्र.8 'बाला' इति पदे प्रत्ययः अस्ति – (1)

(क) आप्

(ख) जाप्

(ग) ज्ञाप्

(घ) टाप्

mpcareer.in

प्र.9 अधोलिखितेषु अव्ययम् अस्ति – (1)

(क) कदा

(ख) कथा

(ग) क्रीड़ा

(घ) कृपा

प्र.10 अधोलिखितेषु उपसर्गः नास्ति – (1)

(क) परा

(ख) प्रति

(ग) प्र

(घ) पच्

प्र.11 "सत्यभिहितं भवता। तदन्यत्र गम्यताम्" इति कथनं कः कं प्रति कथयति? (2)

प्र.12 अधोलिखित पद्यस्य अन्वये रिक्त स्थानानि पूरयत – (2)

क्षमाशस्त्रं करे यस्य दुर्जनः किं करिष्यतिं।

अतृणे पतितो वह्निः स्वयमेवोपशाम्यति।।

अन्वयः – यस्य करे ....शस्त्रं दुर्जन किं ....अतृणे ....वह्निः..........उपशाम्यति।

प्र.13 "तेजसां हि न वयः समीक्ष्यते" पाठोऽयम् कस्मात् ग्रन्थात् संकलितः? कश्च तस्य लेखकः? (2)

प्र.14 अशुद्ध कथनं चीनुत – (2)

(क) शंकराचार्यस्य जन्म केरलप्रदेशे अभवत्।

(ख) शंकराचार्यः लौकिकः आसीत्।

(ग) संसारे शंकराचार्यस्य मनः नारमत।

(घ) मकरः शंकराचार्यस्य मातुः पाद गृहीतवान्।

प्र.15 कोष्ठकात् समुचितं पदं विचिप्य रिक्त स्थान पूर्ति कुरुत – (2)

(क) सः भिक्षुकः ....बलिं दातुम् इच्छति। (मम/तव)

(ख) प्रथमं त्वं प्रणाम प्रकारं ....(दर्शय/पश्य)

प्र.16 अधोलिखित रिक्त स्थानानि पूरयित्वा श्लोक निर्माणं कुरुत – (2)

मानं .... प्रियोभवति, ...हित्वा न शोचति।

..................हित्वाऽर्थवान् भवति, लोभं हित्वा ....भवेत्।।

प्र.17 गर्दभः किं किं करोति इति वाक्य – द्वये लिखत। (2)

प्र.18 कवि–बाणभट्टकृत द्वयोः गद्यरचनायोः नाम्नी लिखत। (2)

प्र.19 अधोलिखित वर्णानां समुचित – (उच्चारण स्थानं चित्वा लिखत) (2)

(क) य् – (तालु / कष्ठ)

(ख) स् – (दन्ताः / मूर्धा)

प्र.20 निम्नलिखितेषु द्वयोः पदयोः सन्धि – (विच्छेदं कृत्वा सन्धिनाम लिखत) (2)

(i) हिमालयः

(ii) रमेशः

(iii) इत्यादि

प्र.21 अधोलिखित शब्देषु द्वयोः शब्दयोः रूपाणि निर्देशानुसारं त्रिषु वचनेषु लिखत – (2)

(क) राम – षष्ठी विभक्तिः

(ख) रमा – तृतीय विभक्तिः

(ग) फल – पञ्चमी विभक्तिः

(घ) हरि – द्वितीया विभक्तिः

प्र.22 अधोलिखित पदस्य विभकिं वचनं च लिखत – (2)

'मया' अथवा ''त्वयि''

प्र.23 अधोलिखितेषु पदद्वयस्य प्रकृति – (2)

प्रत्ययं च पृथक् कुरूत –

(क) वदितुम्

(ख) आगत्य

(ग) गतवान्

(घ) हसन्

प्र.24 अधोलिखितेषु धातुं प्रत्ययं च संयोज्य द्वयोः पदयोः निर्माण कुरुत – (2)

(क) धर्म + ठक्

(ख) लघु + त्व

(ग) सर्व + त्रल्

(घ) बुद्धिमत + तरप

प्र.25 निम्नलिखित धातुषु द्वयोः धातु रुपाणि निर्देशानुसारं लिखत – (2)

(क) पठ् धातुः – लृट्लकारः मध्यम पुरुषः

(ख) गम् धातुः – लटलकारः प्रथम पुरुषः

(ग) वद् धातुः – लङलकारः, उत्तमपुरुषः

प्र.26 अधोलिखितेषु वाक्येषु कोष्ठकात उचितधातुपदैः रिक्त स्थानानि पूरयत् – (2)

(क) छात्राः विद्यालयं ....(गच्छति / गच्छन्ति)

(ख) भवान् सदैव सत्यं .... (वदतु / वदानि)

प्र.27 अधोलिखितेषु पदेषु द्वयोः पदयोः विग्रहं कृत्वा समासनामानि लिखत – (2)

(क) हरिहरौ

(ख) पीताम्बरः

(ग) पञ्चवटी

(घ) कृष्णसर्पः

प्र.28 समासाधारितं युग्ममेलनं कुरुत – (2)

	(अ)		(ब)
(क)	दीनदानम्	(i)	द्विगुसमासः
(ख)	चन्द्रशेखरः	(ii)	द्वन्द्वसमासः
(ग)	रामलक्ष्मणौ	(iii)	तत्पुरुषसमासः
(घ)	त्रिभुवनम्	(iv)	बहुब्रीहिसमासः

mpcareer.in

प्र.29 अधोलिखितं गद्यांशं पठित्वा प्रश्नानामुत्तराणि लिखत – (संस्कृत भाषायां)/भास्कराचार्यस्य सर्व प्रसिद्धा कृति रस्ति – 'सिद्धान्तशिरोमणीः। अस्या चत्वारः भागाः सान्ति – लीलावती, बीजगणितं, ग्रहगणितं गोलाध्यायश्च। लीलावती बीजगणितञ्च गणित सम्बद्धे पुस्तके स्तः। ग्रहगणितं गोलाध्यायश्च ज्योतिषसम्बद्धे। **(3)**

(क) भास्कराचार्यस्य सर्वप्रसिद्धा कृतिः का?

(ख) तस्याः कति भागाः सन्ति?

(ग) गणित सम्बद्धे के पुस्तके स्तः?

प्र.30 अधोलिखितं पद्यांशं पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत – (संस्कृत भाषायाम्) **(3)**

सत्येन रक्ष्यते धर्मो, विद्या योगेन रक्ष्यते।
मृजया रक्ष्यते रूपं, कुलं वृत्तेन रक्ष्यते।।

(क) धर्मः केन रक्ष्यते?

(ख) कुलं केन रक्ष्यते?

(ग) योगेन का रक्ष्यते?

प्र.31 अधोलिखितं नाट्यांशं पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत – (संस्कृत भाषायाम्) **(3)**

पिता – पुत्र, त्वया किम् अधीतम्? कस्मिन् शास्त्रे वैशिष्ट्यं प्राप्तम्?

पुत्रः – वेदस्य षड् अंगानि अधीत्य साहित्यशास्त्रे आचार्य कौटिल्यस्य अर्थशास्त्रे च परिश्रमः कृतः। इदानीं राज्याश्रयं प्राप्तुं कामये।

(क) वेदस्य कति अंगानि?

(ख) अर्थशास्त्र कस्य कृति?

(ग) इदानीं किं प्राप्तुं कामये?

प्र.32 अधोलिखितेषु प्रश्नेषु त्रयाणां प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृत भाषायाम् एक पदेन लिखत – **(3)**

(क) परिवारे जनाः कीहशीं वाणीं वदन्तु?

(ख) भीहशानि कुसुमानि चित्तमाकर्ष यन्ति?

(ग) केषामुपदेष्टारः विरलाः भवन्ति?

(घ) त्रिविकृमसेनः कीहशः नृपः आसीत्?

(ङ) 'लोकमान्य' इति कः विरव्यातः अमवत्?

प्र.33 रेखाङ्कित पदम् आधृत्य प्रश्ननिर्माणम् कृरुत – (3)

(क) भोजनं <u>वन्धुभिः</u> सत कुर्यात्।

(ख) <u>दशरथस्य</u> राजधानी अयोध्या आसीत्।

(ग) त्रिविकृमसेनः खड्गम् आदाय <u>श्मशानं</u> प्राप्तः।

प्र.34 महाभास्तय रचनाकारः कः? इदम् काव्यं कति पर्वषु विभक्तम् अस्ति? (3)
अस्मिन् काव्ये कति श्लोकाः सन्ति?

प्र.35 सम्यक् सन्धिः मेलनं कुरुत – (3)

(क) तत् + लयः = मनोहरः

(ख) तत् + लीनः = तल्लयः

(ग) मनः + हरः = तल्लीनः

प्र.36 शुद्धवाक्यानां समक्षं 'आम्' अशुद्ध – (वाक्यानां समक्षं 'न' इति लिखत) (3)

(क) सम्प्रदान कारके पञ्चमी विभक्तिः भवति।

(ख) ''सह'' योगे तृतीया विभक्तिः भवति।

(ग) ''प्रति'' योगे द्वितीया विभक्तिः भवति।

प्र.37 अधोलिखितेषु कस्यचित् एकस्य चरित्र चित्रणं पञ्चवाक्येषु कुरुत – (5)

(i) शक्रः

(ii) लवः

(iii) घटोत्कचः

प्र.38 अधोलिखित कथासु एकस्याः सारं पञ्चवाक्येषु लिखत – (5)

(i) प्रेरणा

(ii) त्याज्यं न धैर्यम्

(iii) अनागतं यः कुरुते स शोभते

प्र.39 मन्जूषातः पदानि विचित्य ''जलस्य महत्वम्'' विषये पञ्चवाक्येषु एकम् अनुच्छेंद लिखत। (5)

जलम्, क्षेत्राणाम् विना जीवने, स्नानाय, महत्वपूर्णम् कर्तुः, क्षालनाय, दूषितेन, जायन्ते, भोजनस्य, अस्माभिः

प्र.40 दीपमालिकावसरे ज्येष्ठ भगिन्यै शुभकामना पत्रम् लिखत। (5)

<u>**अथवा**</u>

जन्मदिवसोपलक्ष्ये मिचाय वर्धापनं पत्रम् लिखत् –

प्र.41 अधोलिखितं अपठितं गद्यांशं पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृत भाषायाम् लिखतः सर्वेषु धनेषु विद्याधनम् एव उत्तमं धनं मन्यते। विद्यया एव जनाः जानन्ति यत् किं कर्त्तव्यम् किं च अकर्त्तव्यम्। अनया एव ज्ञायते यत् किम् उचितम् अस्ति् किं च अनुचितम्। विद्याधनेन एव वयं जानीमः यत् कः सन्मार्ग अस्ति कः च कुमार्गः। विद्यया एव मनुष्यः संसारे सम्मानं प्राप्नोति। विद्याधनाय वारं वारं नमः। **(5)**

(क) गद्यांशस्य उचितं शीर्षकं लिखत।

(ख) किं धनम् उत्तमं मन्यते?

(ग) विद्यया जनाः किं जानन्ति?

(घ) कया मनुष्यः सम्मानं प्रात्नोति?

(ङ) कस्मै वारं वारं नमः?

प्र.42 प्रदत्त चित्रम् अवलम्ब्य पञ्चवाक्यानि रचयत – **(5)**